

65

- **Cinetone Collectie** -
Rolf ten Kate
archivalia 1940-1942

FILMMUSEUM
FILMMUSEUM
FILMMUSEUM

Cinetone en WO II

Het begin

Cinetone gaat in december 1933 van start in een voormalige fabriek aan de Duivendrechtsekade. Initiatiefnemers zijn de broers Isodoor en Jules Biederman. Cinetone had als doel 'het beschikbaar stellen van filmstudio's, filmlaboratoriums en alle installaties en apparaten benodigd voor het vervaardigen van films'. Films worden er al snel gedraaid. In het voorjaar van 1934 worden er opnames gemaakt voor DE JANTJES in de regie van Jaap Speyer. De film wordt een kassucces, waarop de gebroeders Biederman besluiten er een tweede, grotere studio bij te bouwen. Andere films volgden zoals BLEEKE BET (1934), OP HOOP VAN ZEGEN (1934), RUBBER (1936), KOMEDIE OM GELD (1936) en MORGEN GAAT HET BETER (1939). Deze laatste twee films werden resp. geregisseerd door Max Ophüls en Friedrich Zelnik. Zij waren op doorreis naar de Verenigde Staten en verbleven enige tijd in Amsterdam. Evenals andere Duitse regisseurs als Detlef Sierck en Ludwig Berger maakten ze graag gebruik van de faciliteiten aan de Duivendrechtsekade.

De bezetting

Op 30 juni 1940 gaat N.V. Filmmaatschappij Cinetone over in Duitse handen. Alois Miedl, directeur van de N.V. Buitenlandse Bankvereniging te Amsterdam wordt de nieuwe eigenaar en Theo Güsten de nieuwe directeur. De vervaardiging van Nederlandse films wordt verboden. Als in 1941 de N.V. UFA Filmstad, een filiaal van het Duitse UFA, Cinetone overneemt, breekt een gouden tijd aan voor het bedrijf. Op geld werd niet gekeken en alles wat in het verleden onmogelijk was kon nu opeens wel. De bezetter betaalde goed, in de vorm van geld of extra bonnen, waardoor weinigen reden voelden tot werkweigering. In de periode september 1941 tot september 1944 worden er 17 speelfilms vervaardigd, waaronder REMBRANDT (1942) onder regie van Hans Steinhof.

Vlak na de oorlog worden gevangenen genomen officieren van de Grüne Polizei ondergebracht in de leegstaande studio's. Daarna hebben de Binnenlandse Strijdkrachten het bedrijf nog tot juli 1945 gebruikt als levensmiddelen depot.

Hoe ging het verder?

Na de oorlog wordt geprobeerd het bedrijf zijn oude bestemming terug te geven. Uiteindelijk slaagt de Nederlandse Bioscoopbond (NBB) erin om Cinetone in handen te krijgen. In april 1948 wordt de Stichting Nederlandse Filmstudio Cinetone opgericht met als directeur mr. Peters. Hij zou tot 1972 directeur blijven.

Om in het begin van de jaren '50 het hoofd boven water te kunnen houden gaat men zich naast films maken ook richten op 'filmvreemde' activiteiten zoals de bouw van woonarken en kauwgomballenautomaten, alsmede de vervaardiging van tentoonstellingen. Dankzij de oprichting van het Productiefonds voor Nederlandse Films in 1956, de laboratoriumactiviteiten (vanaf 1971 kleurenlaboratorium Cineco) en de (late) toelating van reclameproducenten (sinds 1972), weet het bedrijf tot in de jaren tachtig te overleven.

Toch blijven de exploitatiekosten te hoog en kan het laboratorium niet langer de kosten dragen. Geen enkele reddingspoging kan nog helpen en in juni 1988 valt dan definitief het doek, na 55 jaar filmactiviteiten.

Een archief van Cinetone is helaas niet bewaard gebleven. Wel ontvangt het Filmmuseum zo nu en dan schenkingen van personen die er gewerkt hebben. Bij elkaar geven deze archivalia een steeds helderder beeld van de werkzaamheden.

BIOGRAFIE

Ik heb een aantal bronnen geraadpleegd, maar over Rolf ten Kate lijkt nog niet te zijn geschreven. De korte biografische gegevens, die hieronder volgen zijn afkomstig uit de collectie, dus van Rolf ten Kate zelf. Meer gegevens over hem zijn op dit moment niet bekend.

Relatie met Cinetone

Ten Kate's loopbaan bij Cinetone is begonnen via het Paramount Journaal, dat vóór mei 1940 in Cinetone's laboratorium afgewerkt en gekopieerd werd en waarvoor Ten Kate de titels schreef en het commentaar sprak.

Functie

Bij Cinetone was hij "secretaris der directie", productie leider van korte films, draaiboekschrijver, smalfilmer en fotograaf. Tevens was hij secretaris van de "Werkgemeenschap der Nederlandsche cineasten", waarvan het secretariaat was gevestigd op hetzelfde adres als Cinetone.

Waarde

Veel meer dan bovenstaande is er (bij mij) niet bekend over Cinetone in de oorlog. Het gaat niet verder dan bv. de mededeling dat er tussen september 1941 en september 1944 in Cinetone 17 speelfilms worden vervaardigd, waaronder Rembrandt. Hierin ligt de waarde van de Rolf ten Kate schenking. In de twee fotoboeken en in het losse materiaal komen (alle?) films aan de orde die gemaakt zijn in de jaren 1940-1942 (13 films). Niet alleen lange films maar ook korte films komen uitgebreid aan bod. Deze vallen meestal tussen wal en schip. Daarnaast maken portretten van de leiding van Cinetone en veel foto's van het complex van deze schenking ook een meer persoonlijk en menselijk document.. Helaas betreft het hier geen echt archief, in de zin dat er geen brieven, geen productiegegevens of andere papieren deel uitmaken van de schenking. Het geeft echter evengoed een uniek beeld van de filmproductie in Nederland in de eerste.

COLLECTIE

Het hieronder beschreven materiaal bestaat voornamelijk uit foto's (die vermoedelijk gemaakt zijn door Rolf ten Kate zelf) en knipsels uit kranten en tijdschriften. Daarnaast nog een aantal stukken van diverse aard. Alles bij elkaar geeft het een beeld van de situatie bij en de productie van de Cinetone studios in de eerste oorlogsjaren. Hierdoor heeft deze collectie iets van een archief. Het is echter niet duidelijk, wat Ten Kate's functie precies inhield. Het is dus niet duidelijk of hij de foto's gemaakt heeft uit hoofde van zijn functie of op persoonlijke grond.

Andere archieven

Cinetone speelt ook een belangrijke rol in andere archieven in de collectie van het Filmmuseum, w.o. Gerard Rutten, Cinetone Collectie en Filmstad Den Haag

Piet Dirkx
15-2-2001 / 12-5-2005

PLAATSINGSLIJST

NB. Nummers met een * hebben een afwijkend formaat en zijn opgeborgen in een platte doos

Cinetone / UFA filmstad in Amsterdam (1940-1942)

1	Krantenberichten: ongevallen op het terrein, naamsverandering	6 stukken
2	Originele titels: "Een Cinetone Film" en "Einde"	2 stukken
*3 -*4	Achtteen maanden Nederlandsche filmindustrie - met veler medewerking verzameld, gefotografeerd en geschreven (augustus 1940-april 1942)
<i>NB Vooral boek 1 verkeert in zeer slechte staat. Bevat schimmel, die inmiddels chemisch zijn gedood. In de inleiding wordt melding gemaakt van drie boeken. Het derde boek is niet aangetroffen en het is de vraag of dit wel heeft bestaan. Dit kan de aanwezigheid verklaren van het losse materiaal van de films "Rembrandt", "Fronttheater" en "Droogdok" (nrs. 6 t/m 16), alsmede het diverse materiaal (nr. 18)</i>	2 fotoboeken
	*3 boek 1 (1940): de (voor)geschiedenis van Cinetone in woord en beeld; bevat informatie en foto's over de films "Kunstschatten in oorlogstijd", "Waar de blanke top der duinen...", en korte films van Gerard Rutten: "Oost west, thuis...", "Ach, wat hindert het nou?", "Hollandsche ballade" en "Ik fluit...in de hoop dat jij zult komen". Uit 1941 de film "De Peelschat".
*4 boek 2 (1941): "De eeuwige les", een documentaire film over de Academie voor Beeldende Kunsten, "De strijkinstrumenten" uit de serie 'Het Orkest' (i.s.m. de A.V.R.O.), "De Agrarische Jaarbeurs in beeld", en de Terra-film "Rembrandt"	
5	Foto's van de studio's	1 omslag

Rembrandt (1942)

regie: Hans Steinhoff, met: Ewald Balsler, Hertha Feiler, Gisela Uhlen, e.a,

*6	Knipsels uit kranten, veelal recensies maar ook achtergrond. Bevat ook knipsels betreffende Alexander Korda's Rembrandt (1936)	1 omslag
7	Advertenties	1 omslag
8	Uitnodiging voor de premiere in het Rembrandt Theater op vrijdag 2 oktober 1942, met zeven afgescheurde toegangsbewijzen (waarvan twee op naam), in de originele envelop	1 stuk
9	Lijst van stukken, te zien op de tentoonstelling van etsen en curiositeiten, georganiseerd ter gelegenheid van de premiere in Amsterdam	1 stuk
10	Publiciteitsmateriaal	2 stukken
11	Documentatie: ansichtkaarten van Rembrandt's schilderijen	1 omslag
12	Foto's	1 omslag

Fronttheater (1942)

regie: Arthur Maria Rabenalt, met: Heli Finkenzeiler, René Deltgen, Lothar Firmans, e.a.

13	Knipsels uit tijdschriften	1 omslag
14	Advertenties	2 stukken
15	Foto's	1 omslag

Droogdok (1942)

16	Foto's	1 omslag

17-18 *Persoonlijk*

- 17 Ongebruikt memo-briefje met de gedrukte tekst:
"Memo from Rolf ten Kate . . . to" 1 stuk
- 18 Zeer divers materiaal: knipsels uit tijdschriften, 11 voorplaten van
het blad "Filmfun" (1934, 1936, 1937), advertenties, treinkaartjes 1 omslag
Mogelijk gebruikt voor de fotoboeken (inv.nrs. 3 en 4)

Werkgemeenschap der Nederlandse Cineasten

- 19 "Negen maanden werkgemeenschap: een beschouwing over het
ontstaan, de activiteit en de ontbinding van de Werkgemeenschap der
Nederlandsche Cineasten", mei 1941 1 stuk
*Bevat tevens het exposé 'De Nederlandsche documentaire', een 'Overzicht der werkzaamheden'
en een reglement*